

№ 63.906 7

Тарас и
Теркасе.

5а63906 д

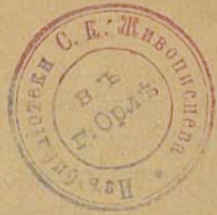
Выданне „Вольнае Беларусі“

Тарас на Парнасі

МІНСК
Друкарня Я. Грынблята.
1917.

8
БА 63906 Р

Тарас на Парнасі

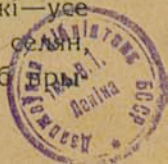
«Тарас на Парнасі» — старая беларуская, поэма, напісаная яшчэ у першай палавіні мінулага веку. Хто напісаў яе — німа ведама, бо хадзіла яна сярод народу у рукапісах без подпісу аўтара. Есьць гадка, што напісаў яе наш вядомы песьняр Дунін—Марцінкевіч, але гэтая гадка да прауды ні падобна. Праудзівей думаць, што напісалі яе вучні даўнейшай Горэцкай Акадэміі Сельскай Гаспадаркі у Магілеускай губэрні

У гэтай поэмі апісваюцца прыгоды полясоушчыка Тараса. Ён адзін раз заснуў у лесі ды сьніў, што цудоўным спосабам трапіў на гору Парнас і бачыў там усіх грэцкіх багоў. Даўн йшыя грэкі, за часоў паганства, думалі, што богі жывуць на гары Парнасі. Богі гэтыя у поэмі прэдстаўлены для сьмеху простымі беларускімі селянамі. Хата іх, усе стравы, ігрышча і звычкі — усе беларускае, бо аўтар і хацеў паказаць нам селянаў і ні багоў. Зрабіў ён гэта дзеля таго, каб пры

БА 63906 Р

Бел. 2005

25.04.2009

даць сваей поэмі больш жартоунаго зместу і зацікавіць чытача. Поэма напісана так пекна, прыгожа і цікава, што ніколі ні страціць свайго мастацкага значэння. Яе чыталі, чытаюць і будуць чытаць з вялікім здавольненнем і мастацкім захопленнем заусюды. Такія рэчы у прыгожай літэратуры ніумірушчы. Трэба надзвычайнай здольнасці і вялікаго натхнення, каб напісаць гэтакі твор!

Для лепшаго зразумення поэмы трэба трох ведаць аб тых багох, што апісаны у поэмі. Стара-грэцкія богі, як тагды верылі грэкі, былі падобны да людзей і розьніліся ад іх толькі тым, што мелі сілу, мудрасць і уласьць божую.

З грэцкіх тых багоу у поэмі здараюцца:

Зевес—глауны бог, каторы кіруе усім сьветам.

Сатурн—бацька Зеуса; до яго кіравау сьветам.

Нептун морскі бог.

Марс—бог вайны.

Бах—бог п'янства і вяселасьці.

Амур—бог кахання.

Гэба—жонка Зеуса, багіня зямлі

Вэста—багіня плоднасьці.

Венэра—багіня хароства і кахання.

Гэркулес—ні быу богам ад пачатку, але за сваю сілу і добрае карыстанне ею быу далучан да багоу.

Німфы }
Наяды } —як-бы нашыя русалкі.

Зэфіры—духі цеплых захадных ветроу.

I. Спіс выданняў

поэмы „Тарас на Парнасі“.

1) Тарась на Парнась. Бѣлорусская поэма. Витебскъ. 1896 г. in 16°, стр. 15.

2) Довнаръ-Запольскій М. В. «В. Дунинъ-Марцинкевичъ и его поэма «Тарась на Парнась». Очеркъ изъ исторіи бѣлорусской этнографіи. Отдѣльный оттискъ изъ «Витебск. Губ. Вѣдом.».. Витебскъ 1896 г. in 12°, стр. 32. (Выданне Довнар-Запольскаго клясічнае. Тэкст найлепшы. Кніжка рэдкая. Выдана у 100 экзэмпляраў).

3) Тарась на Парнась. Витебскъ. 1898 г. in 16° стр. 17.

4) Тарас. на Парнась. Изданіе Е. Романовъ Могилевъ гб. 1902 г. in 16°, стр. 16.

5) Тарас на Парнасе. Поэма. Выданне «Нашае хаты». Вільня. 1909 г.

6) Taras na Parnase. Poema. Wydańnie «Našaje Chaty». Wilnia 1909.

7) Тарась на Парнась. Поэма. Изданіе **третье**. (sic!) Стараніемъ А. Пщолко. Витебскъ 1911 года.

II. Кніжкі,

у каторых надрукована поэма «Тарас на Парнасі»

1) Изъ міра русскихъ народныхъ преданій. Милостивый Осипъ, или милости хочу, а не жертвы. Быль изложилъ Е. Радимичъ. Витебскъ 1896 года. (Поэма «Тарас на Парнасі» надрукована на стр. 57—59).

2) Довнаръ-Запольскій М. В. Изслѣдованія и статьи. Томъ I. Изданіе А. П. Сапунова. Кієвъ 1909 г. (Поэма надрукована на стр. 205—213 у стаціі: «В Дунинъ-Марцінкевичъ и его поэма «Тарасъ на Парнасѣ»).

III. Г а з е т ы,

у якіх друкавалася паэма „Тарас на Парнасе“.

- 1) Минскій Листокъ. 1889 г. № 37.
- 2) Смоленскій Вѣстникъ. 1890 г. № 37.
- 3) Наша Ніва. 1910 г. Стацыя Р. Земкевіча.

Увага. Поэма „Тарас на Парнасі“ напісана скрозь вершам на чатыры радкі і толькі у двух раздзелах,—у II-м і XI-м,— есьць дзве строфы у у пяць радкоу. Гэта магло трапіцца або праз тое, што дзьве строфы страціліся і заховалася толькі па аднаму радку ад кожнай, або праз тое, што нехта с перапішчыкау дадау гэтыя радкі ад сябе. Апошняя гадка найбольш надаецца да прауды, бо або два лішнія радкі ні рыфмуюцца і маюць яскравыя русіцызмы: у першым—„дай-ка ускачу“, а у другом—„узята у небо“, тым часам, як уся поэма напісана чыстай і пекнай беларускаю моваю.

I.

Ці знау хто, браццы, з вас Тараса,
У палясоушчыках што быу?

На Пуцявішчы, у Апанаса,
Ен там ля лазьні блізка жыу.

Што-ж? Чалавек ен быу рахманы,
Гарэлкі у губу ен ні брау:

За тое-ж у ласцы быу у пана,—
Яго пан дужа шанавау.

Любіла тож Тараса й паня,
І войт ні разу ні збрэхау,—

За то ж ен балота з рання
Да цемнай ночы пільнавау.

Чуць золак—ен стрэльбу за плечы,
Заткне сякеру за паяс—

Зауседы ходзіць бор сыцярэгчы
І птушак біць з ружжа Тарас.

Хадзіу ці друга ен, ці мала,
Ды толькі нешта адзін раз,

Беда у бару яго спаткала...
Во, як казау нам сам Тарас.

II.

„На самага Кузьму-Дземяна
Пайшоу я у пушчу памеж мхоу.

Устау я нешта дужа рана,—
Здаецца, с першых пятухоу.

Іду сабе я па-німногу,
 Але на пень крыху прысеу
 Аж тут—лоп-лоп! Цераз дарогу,
 Як бышчам, цецярук зляцеу.
 Злажыўся стрэбай—кляпсь!—ні паліць,
 Крамзель з другога—ні пячэ!
 Гляджу—аж вось з-за елі валіць
 Як есьць хароміна медзьвездь!
 Хоць ні труслівы я дзяціна,
 Але затросся, як асіна,
 Зубам як цюцька лепячу.
 Гляджу—аж зломлена лясіна,
 І уздумау:—дай-ка ускачу!

III.

Скакнуу—ні трапіу, пасьлізнуўся
 І у яму тарчаком лячу!
 Ляцеу, ляцеу—як рэзануся,—
 Аж стала зеляна у ваччу!
 Ляцеу ці доуга я, ці мала,
 Таго ніяк я ні уцямлю,
 Але ужо ладна развідняло,
 Як я зваліўся на зямлю.
 Устау з землі, абкалоціўся,—
 Бо быу у гразі я, як свіння,
 І дужа, дужа я дзівіўся,—
 Дзе апынуўся гэта я?
 Рукой паскробшы каля вуха,
 Дабыу с табакой рагавень,

І храпы напіхау цяртухай,—
 Бо ні ужывау я цэлы дзень!
 Як прасьвятлелі мае вочы,
 Медзвездзя я ужо ні шукау.
 Закінуу стрэльбу я за плечы,
 І па бакох глядзець я стау.

IV.

І—ох, ці мне! як там прыгожа!
 Ну, бытцам хто намалявау!
 Чырвоны краскі, мак і рожы,—
 Ну, як сукенку хто паслау!
 І птушкі есьць там; дужа стройна
 Пяюць, лепш за салауыя!
 А ох ці мне, а-а-вой я!
 Куды патрапіу гэта я?
 Стаяу я доуга і дзівіўся,
 Разявіу зяпу і глядзеу,—
 Аж вось аткулека зьявіўся, —
 Ці то прыйшоу, ці прыляцеу,—
 Хлапчына нейкі круглалікі,
 Увесь кудравы, як баран,
 І за плечмі у яго вялікі
 Прычэплен лук быу і каучан.
 — Аткуль, куды дарога гэта?
 Спытаўся я у хлопца той час.
 — Дарога гэта с таго сьвета,
 Ідзе прамою на Парнас!
 Сказаўшы, хлопчык таго часу
 На скрыдлах шпарка паляцеу,

Дарогу-ж паказаць Тарасу,
Ні меушы часу, ні хацеу.

V.

Памысліу я тады ні многа:
Што за шайтан Парнас такі?
Пайшоу я проста тэй дарогай,
Узяушы у рукі добры кій.
Прайшоу верст колькі тэй дарогай,
Аж бачу я — гара стаіць.
Пад тэй гарой народу многа,
Як бы кірмаш які кіпіць.
Прыйшоу я бліжэй. што за ліха:
Народ ні просты, усе паны!
Хто дужа шпарка, хто паціху,
Усе лезуць на гору яны.
Як жыды у школі, галасуюць,
Гатоу адзін другога зьесьць,
Бо кожны морду уперад суне,
Каб першым на гору узлезьць.

VI.

Усе с сабой цягаюць кніжкі,
Аж з іншых пот руччом плюшчыць,
Друг дружцы выціскаюць кішкі,
Аж нехта с прамеж іх пішчыць:
„Памалу, браццы! ні душыце
Мой фельетон вы і „Пчэлу“,
Мяне-ж самога вы пусьціце
І ні дзяржыце за палу!

А не, дык да душы у газэце
 Я вас аблаю на увесь сьвет,
 Як Гоголя у прошлым леце—
 Я-ж сам рэдактар усіх газэт!“

Гляджу сабе—аж гэта сівы
 Кароткі, тоусты, як кабан,
 Плюгавы, дужа нікрасівы,
 Крычыць, як ашалелы, пан.

Нясе вялікі мех пан гэты,
 Пауным—паунюсенькі набіт.
 Усе там кніжкі ды газэты,
 Ну, як каробачнік той жыд!
 Таварыш попlech з ім ідзе
 І несцьці кніжкі памагае,
 А сам граматыку нясе,
 Што у сэмінарыях абучаюць.

VII.

Во, нешта разам зашумелі,
 Народ раздаўся на канцы
 І, як бы птушкі, праляцелі
 Чатыры добрых малайцы.

Народ то быу усе ні такоускі:
 Міцкевіч, Пушкін, Коханоускі
 І Гоголь. Шпарка каля нас
 Прайшлі, як павы, на Парнас.

Ну, словам, многа тут народу
 Сабралась лезьці на Парнас:
 Былі паны, было і зброду,
 Як часам і на сьвеце у нас.

Праміж людзей і я штурхауся
 І цісьнууся, што есьць пары;
 Вось чуць-ні-чуць такі прабрауся
 І лезу проста да горы.

VIII.

Узлез, гляджу—аж хата нова
 Стаіць, зазвычай. панскі двор,
 Кругом яго там тын яловы:
 Нібойсь ні плох—ні улезе вор!
 А на дварэ там сьвінні ходзяць,
 Сабакі, козы, бараны...
 Знаць і багі хадзяйство водзяць,
 Калі свінней дзержаць яны.
 На грошы у транкі тут гуляюць
 Парнаскі хлопцы—дзяцюкі;
 А хто капейкі з іх ні маець,
 Той лупіць толькі на шчаучкі.
 Улез к багам тады я у хату..
 А вох ці мне! ні даць, ні узаць,
 Як у казармі тут салдатау —
 Багоу ні можна пашчытаць!

IX.

Тарасу ліхо што здаецца,—
 Ну, як бы у карчмі ен сядзіць:—
 Хто піпку курыць, хто смяецца,
 А іншы песьню буруздзіць.
 Глядзіць ен, аж на лауцы шыюць
 Шауцы багіням хадакі,

Багіні-ж у начоуках мыюць
 Богам кашулі і парткі.
 Сатурн, лыкі размачыушы,
 І сьпіцай, лапці падплетау,
 Па сьвеце добра пахадзіушы,
 Лапцей ен многа натаптау.
 Нептун на лауцы чыніць сеці
 І восьці садзіць на шасты.
 Пры ім жа, мусіць яго дзеці,
 Дзіравы ладзяць нераты.

X.

Вось бьюцца Марс ды з Гэркулесам.
 А Гэркулес, як той медзьведзь,—
 Каб цешыць стараго Зевеса,
 Хахол ен Марсу добра мнець.
 Зевес жа наузніч лег на печы,
 Сермягу у галавы паклау.
 Ен грэу на печы стары плечы
 І нешта у барадзе шукау.
 Во перад люстрай задам меліць
 І маслам мажэ валасы,
 Ды нечым белым твар свой беліць
 Венэра, знаць, дзеля красы.
 Амур жа з дзеукамі жартуе,
 Ну, проста сьмех ажно бярэ!
 То ен зненацку пацалуе,
 То хустку з галавы зьдзярэ.
 То у гусьлі ен зайграе,
 То німфам песьню запяе,

То адным вокам ен міргае,
Як бытцам ен каго заве.

XI.

Вось затраслася уся гара:
Зевес на печы зварухнууся,
Зяунуу і дужа пацягнууся
Ды кажэ: „Есьці ужо пара!“
Прыгожа дужа дзеука Гэба
Гарэлкі у чаркі наліла,
І, як жарон, букатку хлеба.
Прынесшы, — бразь! сярод стала—
За гаспадыню узята у неба.
Як тараканы каля хлеба
Багі паселі ўкруг стала.
Смачныя стравы с печы Гэба,
Насіць да столу пачала.

XII.

Наперш дала яна капусту,
Тады са скваркамі кулеш.
На малацэ крупеню густу
Дае у волю, толькі еш.
І с пастаялкай жур сцюдзены,—
А с кашы сало аж цякло,
Ды і гусяціны пражонай
У волі усім багом было.
Як унесла-ж на стол каубасы,
Бліны аусяны у рэшаце,
Аж сьлінкі пацяклі у Тараса
І забурчэло у жываце.

Гарэлку піць багі пачалі,
 З насадкі у чаркі такі льюць.
 Падпіушы, песьні запялі,
 Ну, як у карчме усе пяюць.
 Бах с п'яна п'еяу прыпеукі,
 Што аж ні можна гаварыць,
 Аж засароміліся дзеукі,
 Так стау ен брыдка развадзіць.
 А Зевес так насьцебауся,
 Што носам чуць зямлю ні рыу—
 Ен вочы плюшчыу і ківауся,
 Ды бытцам нешта гаварыу.
 Хоць ні мае то, прауда, дзело,
 Ні сьлед мне можа і казаць,
 Любіу ен цешыць грэшно цело,
 Ды часам лоука падгуляць.

XIII.

Але багі такі усталі,
 Як усе паелі, папілі.
 Во... разам у дуду заігралі,
 Скакаць багіні пачалі.
 Узяушы хустачку, Венэра
 Пайшла мяцеліцу скакаць,
 Прыгожа, стройна цераз меру,
 Што аж ні можна разказаць.
 Чырвона, тоуста. круглаліца
 І вочы, як на калясе;
 Як жар гарыць яе спадніца,
 Істужка уплецена у касе.

Хапіушы келішэк гарэлкі,
 Амур яшчэ павесялеу—
 Іграць пачау ен на жалейцы
 І дзеукам стройна песьні пеу.
 Нептун с прыгожынькай наядай
 Пайшоу у прысядку казака.
 Нібось і у старога гада
 Кроу грэе, як і у дзяцюка.
 А во і сам Юпітэр з Вестай
 Пусьціўся стары хрэн у пляс,
 Як бы жаніх перад нявестай,
 Заткнуу ен рукі за пояс.

А во і Марс у новых ботах.
 Ен ботау, бачыш, ні жалеу,
 Бо з німфамі скакау да поту,
 Гуляу у жмуркі і шалеу.
 І кожны бог так расплясаўся,
 Што аж ні можна удзержаць,
 А хто гарэлкі насьцебаўся,
 Таго пад лауку клалі спаць.

XIV.

Вось, як зайграу дудар плясуху,
 Ніяк Тарас наш ні уцярпеу,
 І з лавы ен, што меушы духу,
 Скакаць на хату паляцеу.
 Як стау прыстуківаць аттопкам,
 Аж рот разявілі багі:
 То ен прысьвісьне, то прытупне,
 То шпарка пойдзе у кругі.

Глядзеу Юпітэр і дзвіўся,
 І пад дуду у далоні біу,
 У канцы к Тарасу прыбліжыўся
 І так яго перапыніў:

«А ты аткулечка прыяцель?
 За чым прыйшоу ты на Парнас?
 Ты хто такі? Ты ні пісацель?»
 —«Не, мой панок!—сказаў Тарас.

Я палясоушчык с Пуцявішчы.
 Чуць золак сеньня са двара
 Прыйшоу сюды я а поудні шчэ
 Ды ужо й да дому мне пара.
 Ці ні была-б, паночак, ласка
 Адсюль дамоу мяне завесці?
 Хадзіушы па гарэ Парнаскай
 Мне дужа захацелась есьці...»

XV.

Кіунуу Зевес—і мігам Гэба
 Крупені у міску наліла
 І добрую краюху хлеба,
 Сказаушы: еш,—мне падала.
 Крупені у волю я паеушы,
 Усіх падзякуваў багоу;
 Кашэль за плечы прывязаушы,
 Сабраўся ужо ісьці дамоу.
 Але зэфіры падхапілі,
 Хто за руку. хто за пояс,
 І як бы птушкі паташчылі
 Яны мяне цераз Парнас.

Нясьлі на скрыдлах, як бы вецяр,
 І проста прынясьлі у наш лес.
 Гляджу я: мусіць ужо вечар,
 Бо маладзік на неба узлез...»

С тых пор Тарас ужо ні ходзіць
 Так дужа рано па барох,
 А дзеля гэтаго ні шкодзіць
 Бярвенні красьці па начох.
 Дык вось што бачыу наш Тарас,
 К багам узлезшы на Парнас.
 Ен гэта мне апаведау,
 А я у паперку запісау.

Бел. 2005

Вышлі з друку і прадаюцца гэтакія кнігі:

- 1) Літэратурны зборнік „Вольнае Беларусі“ 45 к.
- 2) Сцэнічныя творы, Тараса Гушчы 50 к.
- 3) Аўтаномія Беларусі. Язэпа Лёсіка. 20 к.
- 4) Як Мікіта бараніў сваіх,
М. Міцкевіча і Я. Лёсіка 15 к.
- 5) Мэморыя прадстаўнікоў Беларусі 15 к.
- 6) Тарас на Парнасі. Поема 35 к.

Дзіцячая чытанка (друкуецца).

цана 35 коп.

1964 г.

выданняў: Мінск, Захароўск 24.
Беларуская Кнігарня.

B00000002482853